

Ako novo utežno mero primerimo z našimi dosedanjimi utežmi, najdemo mej njimi sledeče razmerje:

1 Kilogram	= 1.785523 dun. funta;	približno $1\frac{4}{5}$ funta;
1 Dekagram	= 0.571367 lota,	„ $\frac{4}{7}$ lota;
1 Kilogram	= 2.380697 lek. funta,	„ $2\frac{3}{8}$ lek. funta;
1 Kilogram	= 3.562928 dun. marke,	„ $3\frac{4}{7}$ marke;
1 gram	= 4.855099 dun. karata,	„ $4\frac{6}{7}$ karata.

A stara mera stoji z novo v tem-le razmerji:

1 dun. funt	= 0.560060 Kilogr.,	približno $\frac{5}{9}$ Kilogr.;
1 dun. lot	= 1.750187 Dekagr.,	„ $1\frac{3}{4}$ Dekagr.;
1 lek. funt	= 0.420045 Kilogr.,	„ $\frac{8}{19}$ Kilogr.;
1 dun. marka	= 0.280668 Kilogr.,	„ $\frac{7}{24}$ Kilogr.;
1 dun. kurat	= 0.205969 grama,	„ $\frac{7}{35}$ grama.

Namesto našega desedanjega funta bodemo jemali vprihodnje polovico Kilograma, ki je blizu za $3\frac{1}{2}$ lota menj nego-li dosedanji funt.

Tako vam sem ob kratkem razložil novo metersko mero, ter vam povedal vse, kar je neobhodno potreba, da znate primerjati novo mero s staro in narobe.

A zdaj je na tem, da vse to pridno berete, ter si dobro v glavo vtisnete vse, kar vam sem razlagal, ako vam je do tega, da bodele znali stare mere in uteži v nove izpreminjati in narobe, o čemur bodeimo, ako nam Bog zdravje podelj, še kaj izpregovorili, predno se uvede nova avstrijska mera in vaga v občno rabo.

Prirodopisno-natoroznansko polje.

Vikunja.

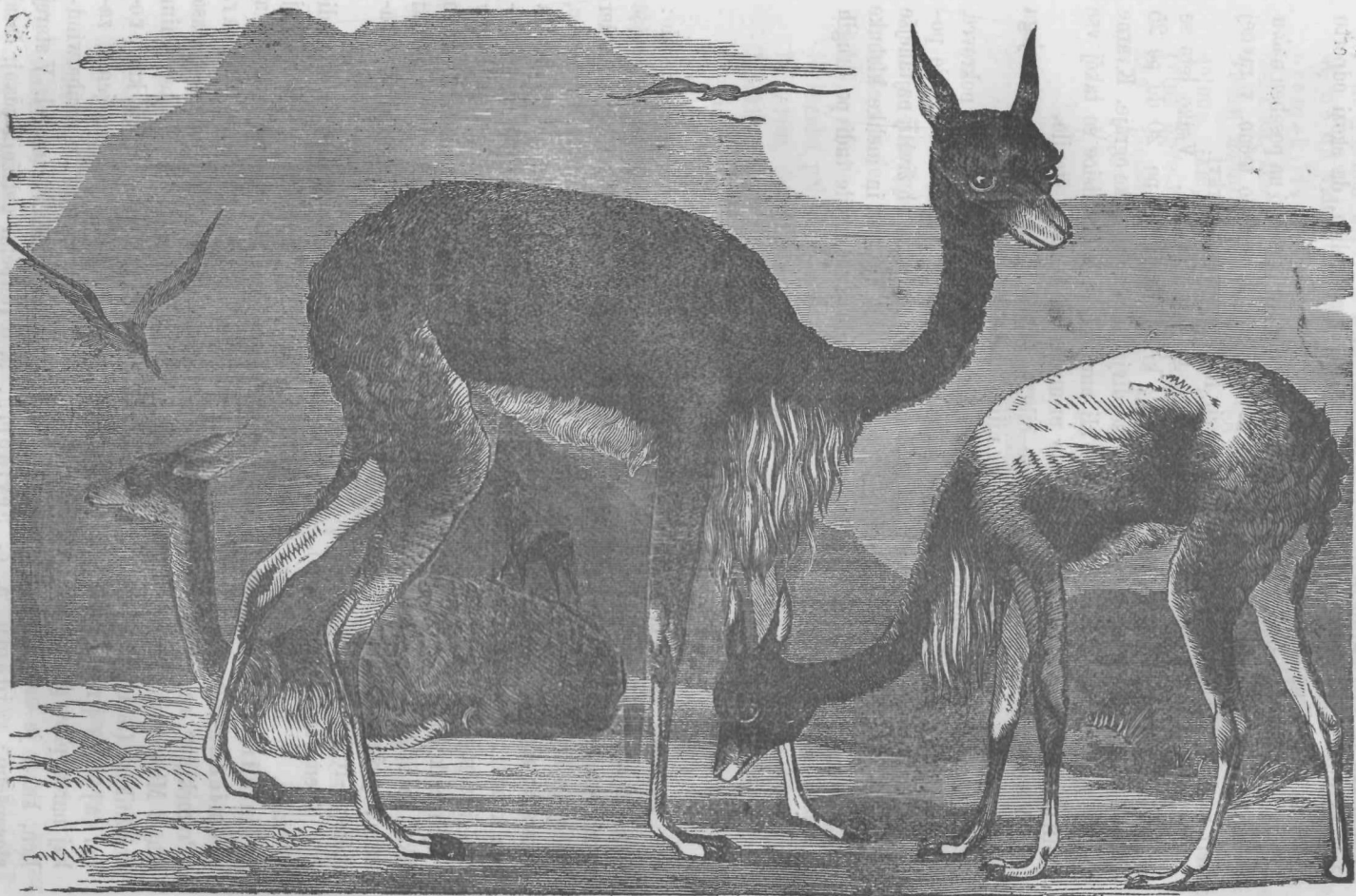
Vikunja (*Auchenia vikúña*) je manjša od navadne, domače serne. Živi na ameriških gorah, Andes imenovanih. Glava, gornja stran vratú, trup in stegna so pokrita z rudečkasto-rumeno, a dolnji del vratú in notranje strani nog z jasno-rujavo dlako. Na vratu ima belo, na persih tudi belo, do pet palcev dolgo dlako. O vlažnem vremenu živi na visokih andskih gorah, kjer rastline dosti slabo rasto. A ker ima mehke in občutljive parkljece, derži se zmirom samo travnikov, ter ne ide nikoli, naj jej pretí tudi največja pogibelj, na kamenite in sterme verhove. O vročem vremenu, kedar na andskih gorah vse rastline usehnó ter poginejo, pomaknejo se vikunje v nižave.

Meseca februarja vikunja skotí po jednega mladiča, kateri je posebno terden in hiter, ko jedva pride na svet. Samci živé posebej a samice tudi posebej v četah, v katerih je po 25 do po 30 glav.

Včasih se dobodo vikunje tudi posamezne; ondaj je lahko polové v zaderge (zanke).

Indijani nikoli vikunj ne ubijajo s puško, nego ná-nje naredé velik lov na poseben način.

Na lov nesó s soboj veliko klobko vrvice. Na primernem mestu v ravnini vtaknejo kole v zemljo, 12 do 15 korakov nárazno, ter je potlej poltretji séženj

Vikunja.

visoko zvežejo z vrvco, na katero Indijanke privežejo različno kake pisane kerpe (cunje). Ko je taka ograja gotova, ki méri časi po pol ure hoda na okrog, razidejo se moški, katerih nekoliko objezdi navadno vso okolico, da skozi odprto verzel naženó vikunje v ograjo.

Ko so nagnali dosti vikunj, zapró vso ograjo, ter je začnó na poseben način loviti. Polovljene vikunje potlej pobijejo, a vse meso, ki je verlo tečno, v ravnej meri razdelé mej tiste, kar jih je mej lovci. Kože pripadejo cerkvi.

V starej dobi so posebno Američani mnogo vikunj pobili. Vsako leto se je zbralo po 25.000 do po 30.000 Indijanov, ki so napravili po 20 do po 25 milj velik okrog, v katerem so pognali vso divjačino v velikanske ograje. Kvarne živali, kakor n. pr. medvede, kugnarje ali ameriške leve in lisice so takój vse pobili; a jelenov, vikunj, sern itd. samo primerno in določeno število.

Vikunje se lahko vdomačé, ako so bile še mlade ujete. Potlej se svojega gospodarja zeló rade deržé in hodijo za njim, kakor kak psiček.

Uže 16. véka so Indijani od volne te živali gotovili jako drage pokrovce, ki so bili videti, kakor da so od bele svile. A obleka od volne te živáli je posebno ob vročini jako ugodna. Tudi zdaj še delajo od volne teh živálij najtanejše ter najterdnejše tkaníne, ki jako drago stojé. Tudi čverste in mehke klobuke delajo od nje. Žal, ker se dosihdob vikunje še nijso udomačile tudi po drugih krajih.

Jezikoslovne stvari.

Zamórec, zamúrec, der Mohr. — To je pokažéna oblika, zméšana z besedo: morje in z besedo: mur (der Mohr); kajti v resnici je: zamórec človek, prebivajóč za morjem, kakor je: primórec mož pri morji. Staroslovenski je bilo: murinŭ (der Mohr), in Trubar, Dalmatin, Bohorič, Megiser vsi pišó: mur; Kuzmiču rabi: černeč, namesto: mur, kajti: mur znači res čérn. Stóperv konci 17. veka se je ta oblika jela kvariti, in to zopet mej kranjskimi Slovenci, kateri so uže toliko slovenščine gnjusno skoderčáli. Lipávski kapucín Joannes Baptista a. s. Cruce v svojih cerkovnih govorih 1696. leta na 251. stráni še piše: murske dežele, a takój na 252. stráni uže: zamursko deželo. Trebalo bi jeziku zopet poverniti staro, pošteno obliko: múr,—ra, mošk. sp., namesto debele neumnosti: zamórec,—rca.

Premičŭn *) (beweglich). — O tem ne grešímo jedíni Slovenci, nego tudi Hrvatje, in tí morebiti še neukrétnjeje od nas. Kaj je premeklíjv in kaj premíčŭn? Premeklíjv je tist, kdor hoče ali more kako stvar premekniti, a premíčŭn, kdor se dá premekniti: premeklíjv je človek, premíčna je stvar. „Premeklíjv“ se v svojem zanačenji bliža tvornemu deléžniku zdanjega časa (thät. Mittelwort der Gegenwart); a „premičŭn“ si je zopet v rodu s terpélnim deléžnikom (leid. Mittelwort), zategadelj je premeklíjv malo ne to, kar premikajóč, a premičŭn malo ne to, kar premáknen. Zdaj uméjemo, zakaj narod prav govóri: neizrečén unaussprechlich, nezmágan unüberwindlich, kakor je tudi Latincu invictus bil tist, kogar nihče nij zmogel. V starej slovenščini: vidomŭ, a, o, nevidomŭ, a, o (terpélŭni deléžnik zdanj. časa)

*) Pisme „ŭ“ stojí namesto polglasnika, kakoršen je v besedi: „pès.